

МУНИЦИПАЛЬНОЕ БЮДЖЕТНОЕ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ
СРЕДНЯЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ШКОЛА №2 г. АК-ДОВУРАК

Согласовано:

Замдиректора по

УВР: _____/Домур А.О./

От «28» августа 2024г.

Утверждена: Приказ № 143

от «28» августа 2024

Директор: _____/Булавко И.С./

Рабочая программа по родному (тувинскому) языку

Класс: _____ 9 «а», 9 «б» _____

Количество часов: в неделю 2; в год: 68 _____

Программа разработана в соответствии с Тыва дылга ооредилге федералдыг куруне
стандарттары. Тыва дыл болгаш харылзаалыг чугаа сайзырадылгазынга чижек ажылчын
программа. Кол ниити ооредилге (5-9) класстар. Ортумак (долу) ниити ооредилге (10-11
класстар). Тыва Республиканың өөредилге болгаш эртем яамызынын Национал школа
хөгжүдер институтунун Өөредилге-методиктиг чөвүлели сайгарып көргөн. (2017 чыл,
август 28) _____

Учебник: Куулар Е.М., Ооржак Л.Х., Оюн Т.Б., Сарыглар Ч.А. Тыва дыл, 9 класс. Кызыл,
2023 _____

Программу составила учитель родного языка и литературы Монгуш С.Н. _____

Срок освоения программы: 2024-2025 учебный год

2023-2024 учебный год

Тайылбыр бижик

«Тыва дыл» деп эртемниң школаның өөредилге планында туружу

Федералдыг базистиг өөредилге планында Россия Федерациязының бүгү-ле школаларына төрөөн дылды албан өөренири көрдүнгөн. Ооң иштинде федералдыг күрүнениң өөредилге стандарттарының (ФКОС-түн) негелдезин ёзугаар 9 класска тыва дылга неделяда 2 шак көрдүнгөн (вариант 4) Ынчангаш чылда ниитизи-биле 66 шактын дургузунда уруглар ук эртемни өөренир.

Тыва дылды 9 класска өөренириниң кол түңнелдери.

Бот-тускайлаң:

- * төрөөн дылын улустарның аразында харылзажырының кол дылдарының бирээзи кылдыр медресеп билири;
- * бодунуң төрөөн дылынга сонуургалды күштелдирери;
- * чугаалажып турар кижизин чугулалап билири;
- * чугаалажып турар кижизин хүндүлөп көөрү.

Метапредметтиг:

- * бодунуң мурнунга сорулгаларны салып билири;
- * кылып алган болгаш чедир кылбаан чүүлдерин сайгарып билири;
- * сөзүглелдин ангы-ангы жанрлары, словарьлыг статьялар, таблицалар болгаш схемалар-биле ажылдап билири;
- * билип алган чүүлүн шын сайгарып, түңнелдерни үндүрери;
- * номнарда болгаш словарьларда бижээн чүүлдерниң, хайгааралдар түңнелинде үнүп келген чүүлдерниң аразында карышкактарны эскерип билири;
- * салдынган айтырыгга шын харыылап билири;
- * бодунуң бодап турар чүүлүн бадыткап билири;
- * бодунуң кылган ажылдарының түңнелдерин көргүзүп билири.

Предметтиг:

Чугаалаары

- * шын чугаалап билири;
- * өске кижиниң чугаазын ангы-ангы аргалар дузазы-биле дамчыдып билири;
- * кандыг-бир дыңнадыг азы бижимел ажыл-биле аудитория мурнунга чугааланып билири;
- Нарын домактарны чугаага болгаш бижикке шын ажыглап билири. Дурум езугаар сайгарып билири;
- Чугаа стильдерин ажыглап, аас болгаш бижимел чугааны тургузуп билири;
- * кижилер-биле чугаалажып тура, чугааның нормаларын шын сагыры.

Дыңнаары:

- * чугаалажып турар кижизиниң чугаалаар деп турар чүүлүнүң сорулгазын тодарадып билири;
- * төнгөн болгаш төнмээн бодалдарны илередип билири;
- * айтырыгны шын салып база дыңнап билири;
- * чүве чугаалап турар кижиниң сөстери биле аңаа өске кижиниң дамчытканы сөстөрүн ылгап билири.

Номчууру

- * аңгы-аңгы аргаларның дузазы-биле бижип көргүскен авторнуң сөстери биле чугааны дамчыткан кижиниң сөстөрүн, ооң иштинде доора чугааны аңгылап билири;
- * сөзүглелде бодунуң билбези сөстөрни тодарадып билири база оларны өске сөстөр-биле солуп билири;

* янзы-бүрү словарьлардан медээни тып билири, ооң утказын делгеренгей кылдыр тайылбырлап билири.

Бижири

- * кандыг-бир чүүлдү дыңнавышаан бижип билири;
- * бижиик демдектерин шын салып, ону тайылбырлап билири;
- * сөзүглелди эде тургуспушаан бижип билири;
- * сөзүглелге антонимнерни, синонимнерни, төрөл сөстөрни ажыглап билири;
- * сөстүн утказын янзы-бүрү арагларның дузазы-биле бижимел чугаага тайылбырлап билири;
- * аңгы-аңгы хевирниң сөзүглелдерин тургузуп билири;
- * сөзүглелде частырыгларны эдип билири;
- * бир-ле чүүлге азы болушкунга атты берип билири.

Өөреникчилерниң билииниң деңгелинге негелделер.

- Чугаа үннерин бижикке шын илередип билири;
- Дыңнаан чүүлүнүн утказын тода дамчыдып билири;
- Сөстү уткалыг кезектерге частырыг чок чарып билири;
- Нарын домактарнын ылгалдарын тодарадып билири;
- Нарын домактарнын янзыларын ылгап, оларга бижиик демдектерин шын салып билири;
- Домактарны чурум ёзугаар сайгарып, аңаа бижиик демдектерин шын салып билири.

Көрдүнгөн түңнелдерни үнелээри.

- Дыңнаан, көргөн, номчаан чүүлүнге хамаарыштыр бодалдарын чиге, тода илередир;
- Бодунуң бодалын чижектер дамчыштыр бадыткап шыдаар;
- Дорт чугаадан диалогту ылгап билир;билир;
- Чугаазынга домактарнын янзыларын ажыглап
- Бодунуң частырыгларын тып шыдаар;
- Чугаалажып турар кижизин дыңнап билир, ону хүндүлээр...

Өөредилге-методиктиг комплекс.

1.Тыва Республиканың өөредилге, эртем яамызының болгаш Национал школа хөгжүдөр институттун сүмелээни тыва дылга өөредилге программасы. Авторлары: Ш.Ч. Сат, А.К. Ойдан-оол, Н.Д. Сувандии. Кызыл, 2016.

2. Өөредилге ному. Куулар Е.М., Ооржак Л.Х., Ооржак Т.Б., Сарыглар Ч.А.Тыва дыл 9. Кызыл, 2023

3. К.Б. Март-оол. 1) Методиктиг сүмелер. Тыва дыл. 5 класс; 2) Дидактиктиг материал. Тыва дыл. 5-6 класс.;

4. С.Т-С. Ооржак, М.Ч. Ооржак. 1) Диктантылар чыындызы. 5-9 класс; 2) Эдертиглер чыындызы. 5-9 класс.

5. Аңгы-аңгы таблицалар болгаш схемалар, сюжеттиг чуруктар.

6. Янзы-бүрү словарьлар болгаш сөзүглелдер.

7. Тыва дылдың шинчээчилериниң эртем ажылдары.

8. Башкының дылдың адырларының аайы-биле тургускан тестилери.

9. Хыналда карточкалар.

Тематиктиг план.

№	Раздел	шагы
1	Катаптаашкын	2
2	Дыл дугайында ниити билиглер	9
3	Оске кижинин чугаазын дамчыдар аргалар	6
4	Нарын домак	28
5	Созуглел	18
6	Катаптаашкын	6

Тыва дыл 9 «а» класс. Неделяда 2ш, шунту 68 ш

№	раздел	Кичээлдин темазы	ш	ай, хуну	онаалга
1	Катаптаашкын	8-ки класска ооренгенин катаптаары	1	04.сен	Мергежилге 4
2	Дыл дугайында билиглер	Тыва дылдың тыва чоннуң культура болгаш төөгүзү-биле холбаалыы.	1	05.сен	Мергежилге 9
3		Тыва дылдың ниитилел амыдыралында ужурутказы болгаш хүлээлгелери.	1	11.сен	Мергежилге 12
4		Бижиктиң баштайгы хевирлери. Петроглифтер, иероглифтер дугайында.	1	12.сен	Мергежилге 17
5		Түрктөрнүн орхон-енисей бижиктеринин дугайында. Төвүт болгаш эрги моол бижиктер, оларның тыва дыл-биле холбаалыы.	1	18.сен	Мергежилге 23, 30
6		ЧС. Хыналда ажил (адм)	1	19.сен	катаптаар
7		Тыва дылдың баштайгы шинчээчилери. Тыва дылдың шинчилекчилери.	1	25.сен	Мергежилге 33, реферат
8		Амгы тыва дылдың хевирлери. Литературлуг дыл (ном, нейтралдыг, чугаа)	1	26.сен	Мергежилге 54
9		Литературлуг эвес дыл (девискээр аайы-биле диалектилер, кара чугаа болгаш ооң аяны, жаргоннар).	1	02.окт	Мергежилге 60
10		Чүгле тыва дылда ажыглаттынып турар сөстөр. (Этнокультурлуг сөс курлавыры) Тыва дыл – социал четкилерде.	1	03.окт	Мергежилге 65
11		ЧС. Хыналда чогаадыг	1	09.окт	катаптаар
12	Өске кижинин чугаазын дамчыдар аргалар	Өске кижинин чугаазын дамчыдар аргалар дугайында. Дорт чугаа болгаш авторнуң сөстери. Дорт чугаалыг домактарга бижик демдектери.	1	10.окт	Мергежилге 75
13		Доора чугаа. Доора чугаалыг домактарга бижик демдектери.	1	16.окт	Мергежилге 82
14		Цитата. Цитата ажыглаанда, бижик демдектери.	1	17.окт	Мергежилге 87
15		Дорт чугаалыг домактарның болгаш цитаталарның сөзүглел тургузарынга ужур-дузазы	1	23.окт	Мергежилге 90
16		Катаптаашкын	1	24.окт	Мергежилге 93
17		ЧС. Хыналда ажил	1	06.ноя	катаптаар
18	Синтаксис болгаш пунктуация	НД дугайында билиг. Нарын домактың бөдүүн домактан ылгалы.	1	07.ноя	Мергежилге 98

19		Нарын домактарның бөлүктери: чагырышпаан, чагырышкан.	1	13.ноя	Мергежилге 102
20		Нарын домактың кезектеринин аразында холбажыр аргалары: Эвилелдер чок болгаш эвилелдерлиг нарын домактар.	1	14.ноя	Мергежилге 104
21		Нарын домактың кезектеринин үн аяны-биле каттыжары. Нарын домактың кезектеринин эвилелдер азы эвилелзиг сөстөр дузазы-биле каттыжары.	1	20.ноя	созуглел-биле ажыл
22	ЧпНД	Чагырышпаан нарын домак дугайында билиг. Чагырышпаан нарын домактың кезектеринин каттыжар аргалары.	1	21.ноя	Мергежилге 109
23		Үн аяны болгаш каттыштырар эвилелдер дузазы-биле холбашкан чагырышпаан нарын домактар.	1	27.ноя	Мергежилге 114
24		Удурланыштырар эвилелдер-биле холбашкан чагырышпаан нарын домактар	1	28.ноя	Мергежилге 119
25		Аңгылаштырар эвилелдер дузазы-биле холбашкан чагырышпаан нарын домактар.	1	04.дек	Мергежилге 123
26		Чагырышпаан нарын домакка бижикдемдектери. Чагырышпаан нарын домактың синтаксистиг сайгарылгазы.	1	05.дек	Мергежилге 129
27		ЧС. Хыналда ажыл	1	11.дек	катаптаар
28		ЧС. Чогаадыг	1	12.дек	домактар сайгарар
29	ЧкаНД 12	Чагырышкан нарын домак дугайында билиг. Чагырышкан нарын домакта тайылбыр домактың туружу.	1	18.дек	Мергежилге 137
30		Чагырышкан нарын домакта кол болгаш тайылбыр домак, оларның холбажыр аргалары.	1	19.дек	Мергежилге 142
31		Чагырышкан нарын домакта тайылбыр домактарның янзылары, оларга бижик демдектери: Уениң ТД. Уениң ТД-га бижик демдектери.	1	25.дек	Мергежилге 150
32		Немелдениң тайылбыр домаа. Немелдениң тайылбыр домаанга бижик демдектери.	1	26.дек	Мергежилге 154
33		Тодарадылганың ТД	1	15.янв	Мергежилге 163
34		Даар байдалдың ТД	1	16.янв	Мергежилге 167
35		Чөрүлдээниң тайылбыр домаа.	1	22.янв	Мергежилге 174
36		Сорулганың тайылбыр домаа.	1	23.янв	Мергежилге 178
37		Чылдагаанның ТД	1	29.янв	Мергежилге 184
38		Деңнелгениң тайылбыр домаа.	1	30.янв	Мергежилге 189
39		Туруштуң тайылбыр домаа.	1	05.фев	Мергежилге 194
40		Кылдыныг аргазының ТД	1	06.фев	Мергежилге 200
41		Чагырышкан нарын домактың синтаксистиг сайгарылгазы	1	12.фев	Мергежилге 202
42		ЧС. Хыналда ажыл	1	13.фев	катаптаар, мерг 204
43		Хөй кезектерлиг чагырышпаан болгаш чагырышкан нарын домактар.Нарын синтаксистиг конструкциялар. Оларның кезектеринин аразында харылзаалар болгаш бижик демдектери.	1	19.фев	Мергежилге 210
44		Нарын синтаксистиг конструкцияларның синтаксистиг сайгарылгазы.	1	20.фев	ХА, ар 202

45		ЧС.Хыналда ажыл	1	26.фев	ар 140-141 бижиир, Мерг 224
46	Сөзүглел	Сөзүглел дугайында билиг, ооң кол демдектери. Сөзүглелдин темазы, кол бодалы.	1	27.фев	Мергежилге 236, 234
47		Сөзүглелдин уткалыг кезектери (микротема). Абзац дугайында билиг.	1	05.мар	Мергежилге 241, 248
48		Домактарның (лексиктиг, морфологтуг, синтаксистиг) болгаш сөзүглелдин (микротемалар) кезектеринин аразында каттыжар аргалары.	1	06.мар	созуглел-биле ажыл
49		Сөзүглелдин планы. Тезис. Аннотация. Сөзүглелди допчулай бижири (конспект).	1	12.мар	Мергежилге 250
50		ЧС. Тестилиг онаалга	1	13.мар	катаптаар
51	Стилистика	Стилистика дугайында билиг. Дылдың ажыглалының аайы-биле хевирлери: ном болгаш чугаа стили.	1	19.мар	Мергежилге 259
52		Стиль талазы-биле нейтралдыг сөстөр, хевирлер, домактар.	1	20.апр	Мергежилге 262
53		Ном стили, ооң янзылары: эртем, публицистика, албан-херек стильдери.	1	02.апр	схема шыяр
54		Эртем стилинин жанрлары (үненел, аннотация, илеткел, статья, рецензия).	1	03.апр	Мергежилге 267
55		Албан-херек стилинин жанрлары (хол үжүү, шынзылга, билдириишкин, резюме...).	1	09.апр	Мергежилге 274
56		Публицистика стилинин жанрлары (солунга статья, интервью, орук демдеглелдери, репортаж...).	1	10.апр	Мергежилге 280, репортаж бижиир
57		Аас чугааның кол жанрлары: кандыг-бир чүве дугайында чугаалаары, чугаалажыры, маргыжары	1	16.апр	Мергежилге 290
58		Чечен чогаал стили, ооң жанрларының дыл талазы-биле онзагайлары.	1	17.апр	Мергежилге 297
59		Синонимика – стилистиканың кол өзээ. Лексиканың стиль синонимнери. Грамматиканың стиль синонимнери.	1	23.апр	Мергежилге 304
60		ЧС. Практиктиг ажыл	1	24.апр	ар 208 конспект
61		Аас болгаш бижимел чугаа, монолог, диалог, полилог (катаптаашкын). Орфография болгаш пунктуация талазы-биле нормалар.	1	30.апр	Мергежилге 323
62		Литературлуг дылдың нормалары. Фонетика болгаш орфоэпия талазы-биле нормалар. Лексика талазы-биле нормалар. Грамматиктиг нормалар.	1	01.май	Мергежилге 331, 342
63		Сөзүглел-биле ажылдың хевирлери. Өөредилге ному, дыл словарьлары, немелде литература-биле ажылдаар аргалар.	1	07.май	Мергежилге 349
64	Катаптаашкын	Лексика. Фонетика	1	08.май	Мергежилге 355
65		Морфология	1	14.май	Мергежилге 360
66		Синтаксис	1	15.май	Мергежилге 366
67		ЧС. Хыналда ажыл	1	21.май	Мергежилге 372
68		ЧС. Частырыглар-биле ажыл	1	22.май	катаптаар